

בית משפט לענייני משפחה באשדוד

תמ"ש

בפני: כב' השופטת ענת אלפסי

התובע: ח.ג.

הנתבעים: 1. צ.כ.
2. ע.ק.

פסק דין

עניינה תובענה זו, בעתירת התובע להשיב לו כספים שנתן לבנה של הנתבעת, לפירעון חובותיו. התובע טוען כי מדובר בהלוואה, בעוד הנתבעים טוענים כי מדובר במתנה. עם מי מהם הדין?

א. רקע והליכים:

התובע והנתבעת 1 הכירו בספטמבר 2009. הוא אלמן, והיא גרושה הצעירה ממנו בכעשר שנים, אימו של הנתבע 2. השניים בילו יחדיו ואף סעדו יחדיו משך כשלוש שנים, כאשר ברקע חילוקי דעות בענייני כספים וחתימת הסכם ממון.

בינואר 2010 נתן האיש 112,000 ₪ לשם פירעון חובות בנה של הנתבעת בהוצל"פ, אשר מעולם לא הושבו לו. התובע טוען כי מדובר בהלוואה אותה יש להשיב, בעוד הנתבעים טוענים כי מדובר במתנה. פנייתו של התובע לנתבעים לא סייעה בידו, ועל כן נפתח ההליך המשפטי.

1. ביום 10.12.12 הגיש האיש **כתב תביעה**, בו ציין כי אכן עמד בקשרי ידידות עם הנתבעת 1. ואולם, בשלב מסויים התברר כי בנה (הנתבע 2) חב סכום כסף כבד בבנק, ועל כן העביר התובע לחשבון הבנק של הנתבע 2 סכום של 112,000 ₪ באופן הבא:
ביום 4/1/10 הפקיד בבנק לאומי סכום של 37,000 ₪
וביום 11/1/10 הפקיד בבנק הפועלים סכום של 75,000 ₪.
לטענתו, הנתבעים הבטיחו להשיב הכספים תוך שנה, אך לא עשו כן.
באפריל 2012 פנה חברו של התובע את הנתבע ואל בנה, בשתי שיחות טלפון נפרדות בבקשה להשבת הכספים. הנתבע 2 הפנה את החברלאימו (הנתבעת 1), אשר סירבה לשוחח עם החבר בטענה כי הדבר אינו מעניינו. בנוסף, הכפישה באזניו את התובע. נוכח האמור לעיל, מבקש התובע קבלת הכספים, להם הוא זקוק בשל מצבו הרפואי הירוד, ובשים לב לגילו המתקדם.

2. כתב התביעה הוגש תחילה לבית משפט השלום, אך הנתבעת העלתה טענת חוסר סמכות עניינית בטענה כי הצדדים הינם ידועים בציבור. הצדדים הגיעו להסכמה (ללא צורך בהכרעה לגבי שאלת היותם ידועים בציבור) וביום 30.12.12 הועברה התובענה לבית המשפט לענייני משפחה.
3. ביום 14.1.13 הוגשו שני כתבי הגנה נפרדים מטעם הנתבעים, באמצעות אותו עורך דין. טענתם המרכזית היא כי מדובר במתנה ולא בהלוואה, אשר ניתנה ביזמת התובע, ללא כל הסכם הלוואה. זאת, בדומה למתנות אחרות שהעניק התובע לנתבעת, כגון רכישת מזגנים לדירתה, מימון צביעת ביתה, מימון חופשות בארץ ובחו"ל, רכישת מצרכי מזון לביתה ועוד. לפיכך, טוענים כי אין מקום לחייבם בהשבת הכספים.
4. ביום 8.7.13 התקיימה ישיבת קדם משפט, בה הוצע לצדדים לסיים התובענה בהליך לפי סעי' 79א לחוק בתי המשפט, אלא שלא הושגה הסכמה בעניין זה. ביום 29/9/13 התקיימה ישיבת הוכחות, במהלכה נחקרו התובע, הנתבע 1 והנתבעת 2.
5. ביום 8.10.13 הוגשו סיכומי התובע, בהם חוזר על עמדתו העקרונית לפיה מדובר בהלוואה על פי הסכם בעל פה. לחלופין, גם את מדובר במתנה עומדת לו הזכות לחזור בו ממנה. טענותיו מתבססות הן על חוק החוזים והן על חוק עשיית עושר ולא במשפט.
6. ביום 7.12.13 הוגשו סיכומי הנתבעים, בהם חוזרים על טענתם כי מדובר במתנה, ועל כן מבקשים לדחות התובענה, תוך הפניה לעדויות הנתבעים, אותן מבקשים להעדיף.

ב. המסגרת הנורמטיבית:

סעי' 39 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973, קובע את חובת תום הלב, כדלקמן:

"בקיום של חיוב הנובע מחוזה יש לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב; והוא הדין לגבי השימוש בזכות הנובעת מחוזה".

בעניין זה, הלכה פסוקה היא לפנינו כי כאשר נותן המתנה ומקבל המתנה אינם בני משפחה, כי אז נקודת המוצא היא שמדובר בהלוואה. הטוען כי מדובר במתנה – עליו הנטל.

לעומת זאת, כאשר נותן המתנה ומקבל המתנה הם אכן בני משפחה, הפוכים פני הדברים, היינו: נקודת המוצא היא כי מדובר במתנה, והטוען כי מדובר בהלוואה – עליו הנטל. ר' ע"א 180/51 גולדקורן נ' ויסוצקי פ"ד 262,

ע"א 4396/90, רוזנמן נ' קריגב, פ"ד מו (3) 254 ;
ע"א 7051/93, האפוט' הכללי נ' גולדברג, דינים עליון מ' 915.
ר' ע"א 3829/91 אבינועם וואלס נ' נחמה גת, פ"ד מח(1) 801 ;
ע"א 34/88 רייס נ' עזבון אברמן ז"ל מד (1) 278).

בעניין שבפנינו, מדובר במצב הנמצא על קו הגבול שבין שני המקרים הללו, הואיל ומדובר בכספים שניתנו לבנה של הנתבעת, בזכות הקשר בינה לבין התובע. לפיכך, מן הבחינה העקרונית, חזקה היא כי מדובר בהלוואה, והנטל להוכיח כי מדובר במתנה מוטל על הנתבעים. עם זאת, לא ניתן להתעלם ממערכת היחסים הקרובה שבין התובעת לנתבעת.

סע' 4 לחוק עשיית עושר ולא במשפט, תשל"ט-1979 קובע חובת השבה, כהאי לי שנא:

"מי שפרע חובו של אדם אחר בלי שהיה חייב לכך כלפיו, אינו זכאי להשבה אלא אם לא היתה לזוכה סיבה סבירה להתנגד לפירעון החוב, כולו או מקצתו, ואינו זכאי להשבה זו אלא כדי מה שנתן לפירעון החוב"

דין זה, המכונה "דין הפרוע חוב הזולת" מבטא את ההכרה בכך שמי שחובו נפרע על ידי אחר, "מתעשר" בכך שהשתחרר מן החיוב. לפיכך, מאפשר הדין למי שפרע את חובו של אחר, לתבוע חוב זה מהחייב אלא אם הייתה לחייב "סיבה סבירה להתנגד לפירעון". ר' תמ"ש (י-ם) 2217/97 ר. ד. נ' י. ד. (9.1.08) ;

פסק דינה של כב' השופטת מימון בתמ"ש (י-ם) 14758-01-12 ב.ב. נ' א.ב. (30.12.12) ;
פסק דינו של כב' השופט זגורי בתמ"ש (נצ) 037498-11-09 מ.י. נ' פ.ג. (30.11.11)

מדובר בחוב שאותו ממילא אמור היה החייב לפרוע, אלא שבמקום לפרוע אותו לנושה המקורי מבקש התובע, אשר פרע את החוב, כי סכום החוב ישולם לו, עד כדי הסכום שנתן. ר' ד. פרידמן, דיני עשיית עושר ולא במשפט (בורסי – ח. ש. פרץ, מהדורה 2, תשמ"ב) 165).

בעניין שבפנינו, מדובר בחוב אותו חב הנתבע 2 לנושים אשר פתחו כלפיו הליכי גביה בהוצל"פ, כאשר שני הנתבעים מבהירים לתובע מדובר בחוב שיש לפרעו באופן מיידי. והנתבעת 2 אף עושה מאמצים נושאי פרי להקטנת החוב. רקה לאחר מאמצי אלה, מתבצע התשלום.

ג. מן הכלל אל הפרט:

מעדויות הצדדים ומכתבי טענותיהם, עולים הנתונים הבאים:

1. **כבר בראשית הקשר**, דרשה הנתבע כי מדובר יהיה בקשר רציני, ולשם כך דרשה כי הנתבע יפקיד בחשבונה 300,000 ₪ לשם הוכחת רצינותו. ילדיו התנגדו לכך בטענה כי מדובר בקשר אשר מאחוריו אינטרס כספי, ועל כן נוצר נתק בין ילדי התובע ולבין הנתבעת. בהמשך, נוצר אף נתק בין ילדיו לבינו. התובע מתאר בעצב את המצב שנוצר (עמ' 8 ש' 6-10):

"כל פעם שהיתי צריך לראות את הנכדים או לנסוע לאן שהוא היא לא היתה מסכימה. היא לא נתנה חופש, אם הייתי צריך ללכת לאיזה שהוא מקום היא לא היתה מסכימה".

הנתבעת הודתה כי דרישה זו באה לעולם כמחצית השנה לאחר תחילת הקשר, ואף הסבירה כי דרשה את אותם 300,000 ₪ הואיל וכלשונה (בעמ' 13 לפרוטוקול):

"אני הולכת להזדקן איתך ולבזבז את החיים שלי איתך..."

בכל הכבוד הראוי, נראה כי הנתבעת, אשר צעירה מן התובע בכעשר שנים, החליטה לקשור עימו קשרי ידידות בשל השפע החומרי שהרעיף אליה, והיתה מעוניינת להמשיך בקשר כל עוד ניתן היה להיות מיתרונותיו הכספיים, הן עבור עצמה והן עבור בנה.

התובעת אף הודתה (בעמ' 14-15 לפרוטוקול):

"האמת היא שחיים הוא בן אדם מאוד טוב, עם לב זהב..."

אלא שמיד לאחר מכן סיפרה על נטייתו להמציא שקרים בשל ילדותו העשוקה. בכל הכבוד הראוי, נראה כי תוספת זו באה לעולם על מנת "לאזן" את הרושם הטוב מדי שעלול היה להיווצר לאחר האמירה כי מדובר באדם כה טוב.

2. **בהמשך הקשר**, התובע אמנם כי מימן בילויים והוצאות משותפות עבורו ועבור הנתבעת (עמ' 6 למעלה), אלא שיש להבדיל בין הוצאות מהן נהנו שני הצדדים (כגון מזון, בתי קפה, מסעדות, הצגות וטיולים בארץ ובחו"ל), לבין הוצאה אשר כל כולה סיוע לבנה של הנתבעת.

3. **באשר להסכמה בעניין הכספים נשוא התובענה**, אותם 112,000 ₪ העביר התובע לחשבונות הבנק של הנתבע 2, בנה של הנתבעת 1, קיים שוני בעדויות:

התובע העיד (בעמ' 6 ש' 9):

"כשנתתי את הכסף אמרתי שאחרי שנה אני רוצה שהיא תחזיר את הכסף".

הנתבעת, לעומתו, טענה כי מעולם לא ביקשה דבר. התובע מצא אותה ממררת בבכי על חובות בנה להוצל"פ, והוא זה שהציע להעביר הכספים לחשבון הבנק של הבן היא היתה מופתעת מרוחב הלב שגילה. באשר לעניין ההלוואה, טענה בתחילה (עמ' 15 ש' 18-20):

"הלוואה מעולם לא עלה בינינו. הוא גם לא הציע לתת לי את העזרה בתנאי שאחזיר לו, זה לא עלה בשום מקום ולא נרשם בשום מקום".

ואולם, בהמשך, כשנשאלה ישירות האם מדובר במתנה, השיבה (סעמ' 16 ש' 3-4)

"לא, זו לא מתנה, הוא שילם הרבה דברים..."

התובעת אף הוסיפה כי נוכח העובדה שמדובר בחוב כבד שוחחה טלפונית עם הנושים, עד אשר הסכימו להפחית גובה החוב.

4. באשר לדרישה הכספית להשבת הכספים:

התובע העיד כי העלה את הדרישה להשבת הכספים כלפי ההנתבעת 1, אך זו עוררה מריבה בכל פעם בה עלה הדבר, וכלשונו (בעמ' 6 שורה 14-13):

ש. בכל זאת היא לא החזירה לך את זה אז למה המשכת לחיות איתה?
ת. חשבתי להמשיך ככה את היחסים אבל היא היתה צריכה להחזיר לי את הכסף,
כל פעם שהייתי מזכיר לה היא היתה רבה איתי...

ובהמשך (עמ' 7 שורה 32):

ש. עברה שנה ולא דיברת שהיא לא מחזירה את הכסף, מה קרה כעבור שנה?
ת. כל פעם שהייתי מזכיר לה היא היתה רבה איתי ושאני לא צריך לדבר על זה,
שאשכח מזה.

5. **באשר לנתבע 2**, בנה של הנתבעת 1, מדובר באדם בן 46, גרוש ואב לילדים, המתגורר בבית אימו דרך קבע (עמ' 19 ש' 20-23), ואף הודה:

"מתנות כאלה לא מקבלים כל יום... "אני לא מכיר אנשים כאלה".

אף על פי כן, כאשר ראה את התובע, לאחר שהועברו אליו הכספים, לא מצא לנכון לומר לו דבר, כלשונו, עת השיב לשאלת בית המשפט (עמ' 20 ש' 2-10):

*"לא אמרתי תודה, לא זוכר במה היתה ההתקלות,
לא אמרתי תודה כי ככה הגדירו את זה"*

כאן המקום לציין כי מדובר בעמדה מקוממת למדי. ללא כל קשר לשאלה אם מדובר במתנה או בהלוואה, אדם מחוייב באמירת תודה כלפי אדם המעביר לו סכום כסף לשימוש, מבלי שיהיה חייב לעשות כן. מדובר במושכלות ראשוניות. במאמר מוסגר יצויין כי אם כך חינכה הנתבעת את בנה, יש בכך אף להעיד על סולם הערכים שלה, אשר לפיו אינטרס כספי עולה על דרך ארץ. על כך, אין לי אלא להצר, ללא כל קשר לתובענה.

בהמשך, כאשר נשאל לגבי השבת הכסף, העיד (בעמ' 21 ש' 5-2):

ש. בלב שלך אתה רוצה להחזיר את הכסף או שאתה לא רוצה?
ת. במידה והייתה לי אפשרות כלכלית הייתי עושה מאמץ
להחזיר את הכסף"
ש. אתה רוצה להחזיר את הכסף?
ת. כן"

הנה כי כן, מתברר כי אף הנתבע 1 עצמו סבור כי מן הראוי להשיב הכספים.

6. **לאחר קבלת הכספים הללו**, פנתה התובעת לעו"ד כלנית שליו על מנת שתסייע להם בעריכת הסכם כולל. במסגרת זו, עורכת הדין אף היא דרשה מן התובע להפקיד כספים בבנק על מנת להוכיח מידת רצינותו שלפיה, אך התובע סירב להצעה זו (עמ' 17 לפרוטוקול). עמדתו זו של התובע, מתיישבת עם עמדתו לפיה לא מוטלת עליו כל חובה להעביר לנתבעת כספים כלשהם, ואף אין מדובר בקשר ממוסד שבין ידועים בציבור.

7. **בהעדר הסכם ממון**, ביקשה הנתבעת מהתובע כי יממן עבודה טיפול שיניים, השיב כי עליה לבקש מבנה מימונו באמצעות הכספים שטרם השיב לה, וכלשונו (עמ' 18 ש' 27):

*"אני אמרתי לחיים שאני זקוקה לכסף לצורך טיפול שיניים והוא אמר
לחי שאני אפנה לבן שלי שקיבל ממנו סכום של 112,000 ₪ כדי שילמד
שצריף להחזיר מה שמקבלים"*

אמירה זו אף היא עולה בקנה אחד עם עמדת התובע לפיה אין מדובר במתנה, כי אסבהלוואה אותה היה מקום להשיב לפני זמן רב.

8. באשר להערכת העדויות:

עדות התובע היתה רצופה וקולחת, כאשר הוא מישיר מבטו לבית המשפט ואינו מהסס בתשובותיו. התרשמתי כי מדובר באדם ישר ופגוע. בנוסף, עמדתו הגיונית, מתיישבת עם השכל הישר ועם נסיון החיים. ברי כי אדם הנותן סכום כה נכבד לצורך פירעון חובו של אחר, עושה זאת כהלוואה, ולא כמתנה. ברור גם כי בתחילה ניסה התובעת לקבל הכספים חזרה בדרכי נועם. משחלף הזמן, ברירה שלח חבר על מנת לבקש טלפונית העברת הכספים. רק בדלית ברירה פנה לבית המשפט. מכל הטעמים הללו נאמנים עלי דבריו לפיהם הכסף ניתן כהלוואה, בכוונה כי יושב אליו.

עדות הנתבעת 1, לעומת זאת, היתה מפותלת וניכר בה כי כמעט לפני כל תשובה חישה היטב מה עליה להשיב. כאשר מסרה תשובה העשויה להיטיב עם עדות הנתבע, ניסתה מיד לערוך "מקצה שיפורים" על מנת שלא יוצר רושם טוב מדי לגבי התובע.

עדות הנתבע 2 היתה אף היא "מכוונת מטרה", והיא התחמקות של ממש מקיום חובתו כלפי אדם מבוגר שסייע לו להיחלץ מצרה אליה נקלע. הנתבע 2, אשר לא מטריח עצמו לומר "תודה" הודה לבסוף כי סכום כסף שכזה על פי רב אינו ניתן כמתנה, והוא מעוניין להשיב הסכום.

המסקנה העולה מן הדברים הללו היא כי התובע, בהיותו אדם טוב לב ונדיב, אך חולה ותלוי בחסדיה ובמצבי רוחה המשתנים של הנתבעת (הצעירה ממנו בעשר שנים), השתדל לעשות כל שביכלתו כדי לשמח אותה ולרצות אותה. במקביל, סייע לבנה והעביר אליו 112,000 ₪ על מנת לפרוע חובותיו כלפי נושים בהוצל"פ, לאחר שהנתבעת דאגה להפחית גובה החוב. הן הנתבעת והן הנתבע הבינו היטב כי מדובר בהלוואה, אך העדיפו לנצל את טוב ליבו ואת העדר קיומו של מסמך בכתב, על מנת לחמוק מהחזר הסכום האמור.

במצב דברים זה, מדובר בהלוואה אותה יש להשיב. הנתבעים נהגו חוסר תום לב מוחלט בכך שלא עשו זאת מיד עם פנייתו הראשונה של התובע. זאת ועוד, הואיל ומדובר בחוב אותו היה חייב הנתבע 2 לפרוע, גם על פי עמדת הנתבע 1, זכאי התובע להשבה מכח הוראת סעי' 4 לחוק עשיית עושר ולא במשפט.

סוף דבר, התוצאה היא כדלקמן:

1. התובענה מתקבלת ועל כן הנתבעים ישלמו לתובע סך של 112,000 ₪ בתוספת ריבית והפרשי הצמדה למדד מיום הגשת התביעה, 10.12.12, ועד התשלום בפועל.

2. הנתבעים יישאו בשכר טרחת התובע והוצאותיו סך של 7,000 ₪ כולל מע"מ .

3. כלל התשלומים יבוצעו תוך 30 יום.

אחרית דבר, מן הראוי כי לפחות הנתבע 2 יחנך את ילדיו לערכים יסודיים של הגינות ותום לב, כגון הכרת תודה והשבת כספים. אלה, יצעידו אותם קדימה בדרך הישר.

ניתן היום, כ"ב אדר ב תשע"ד, 24 מרץ 2014, בהעדר הצדדים.

חתימה